

VI. КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

*О. Ружицька,
студентка факультету аграрного менеджменту
Національного Університету Біоресурсів і
Природокористування України*

ЗАГАДКИ ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

„Трипілля поклало основу нашого національного світогляду і витворило своєрідність, якої немає у всіх інших слов'янських народів”. Із цим висновком української письменниці Докії Гуменної погоджуються багато вчених, що не обмежують себе аналізом виключно археологічних джерел, а долучають до пошуку праці етнографів, мовознавців і мистецтвознавців. Боротьба за власну історію – це більше, ніж пізнання минулого. Інтелектуальне життя сучасної нації вимагає могутнього „фонду культурних спогадів”, звідки творча особистість бере матеріал для новітніх досліджень.

Серед землеробських культур, які поширювалися на нашій території протягом V–IV тис. до н. е., найяскравіший слід залишила трипільська, яка була сучасницею цивілізації Шумеру та Стародавнього Єгипту. Назва трипільської культури, а отже, і її носіїв – умовна. Вона походить від назви с. Трипілля на Київщині, неподалік якого наприкінці XIX ст. українським археологом В. Хвойкою були виявлені рештки життєдіяльності давніх землеробів. Численні археологічні знахідки свідчать, що трипільці прийшли на землі сучасної України з Нижнього Подунав'я близько 6 тис. років тому, згодом опанували величезні простори від Дністра до Дніпра, досягши територій сучасної Волині та степового Причорномор'я. Трипільська культура проіснувала на наших землях майже півтори тисячі років: упродовж V–III тис. до н.е. Цілком природно, що життя трипільців протягом тривалого часу зазнавало змін. Сучасна наука спирається

на численні, добре досліджені археологічні знахідки, які дають підставу поділяти її історію на періоди – ранній, середній та пізній.

Трипільці відігравали провідну роль серед неолітичних племен Східної Європи, вплинули на їх матеріальну і духовну культуру, а на думку деяких учених, навіть були етнічними пращурами українців [1, с.29].

Першовідкривач Трипільської культури В. Хвойка ще у серпні 1899 р. заявив: „Народ, якому належали описані пам'ятки, був ніхто інший, як та гілка арійського племені, якій, по всій справедливості, належить ім'я протослов'ян і нащадки якої й донині населяють Південно-Західну Росію” [5, с.59].

Найпереконливішими аргументами, які свідчили на користь даної теорії, були, на думку В. Хвойки, не лише антропологічні дані, а й знахідки, що підтверджували осілий, землеробський спосіб життя і стійкість поховального обряду давніх мешканців України. У праці „До питання про слов'ян” (1902) він стверджував: у Середньому Придніпров'ї „протягом цілих віків жив осілий землеробський народ арійського походження, у якому я вбачаю наших предків-слов'ян, і, крім того, вважаю його терен європейською праатьківщиною”.

Думки вчених з цього непростого питання кардинально різняться. Автохтонну теорію В. Хвойки підтримало багато вітчизняних учених і дослідників: М. Грушевський, В. Щербаківський, О. Кандиба (Ольжич), В. Липинський, Ю. Шилов, О. Трубачов, М. Чмихов, С. Наливайко та ін.

Дійсно, у Трипільській та українській культурах спостерігається багато разючих збігів: однаковий тип жител, однакові композиційно-стильові ознаки в мистецтві (парність, триєдність), однакові орнаментальні мотиви (дерево, життя, берегиня, спіраль, тощо). Тризуб – символ, що відображає глибинну суть світобудови, на думку українського вченого Р. Фурдья, є варіантом іншого „надзвичайно древнього символу – так званого Світового Дерева, або Космічного Древа. На території України зображення Світового Дерева можна бачити на кераміці Трипільської культури”. У Карпатах і сьогодні на Водохреще викладають із гілочок смереки знаки тризуба, що є „майже точною копією зображень, які наносили на свої горщики й миски трипільці” [4, с.156].

Через багато тисяч років після Трипільля мешканці України вирощували ті ж самі зернові культури, розводили ту ж саму худобу, так само обмазували хати глиною і розписували їх різнокольоровими фарбами. Усе це не може бути випадковим [2, с.21].

В антропологічному відношенні населення Трипілля було неоднорідним: при розкопках археологи виявили черепи двох типів: „середземноморський” і „протоєвропеїдний”. Український антрополог Ф. Вовк і його послідовники вважали, що український антропологічний тип утворився від змішування трипільців з індоевропейськими скотарями. Саме від трипільців, на їх думку, у спадщину українцям дісталися „чорні брови, карі очі”, темна пігментація.

Розглядаючи питання про етнічну приналежність трипільців, потрібно пам'ятати: ряд учених наголошує на тому, що слід зосереджуватися в першу чергу на історичних традиціях, а не антропологічних даних. Академік Б. Рибаків переконаний, що індійська „Рігведа” зародилася на берегах Дніпра, основним науково-методологічним показником при дослідженні витоків етносу він вважає збережену в культурі історичну пам'ять народів [5, с.29-31].

Російський вчений М. Піотровський підтримує відомий принцип безперервної спадкоємності древніх і сучасних культур, який дозволяє виявити їх спільні риси, що зберігаються впродовж тисячоліть, незважаючи на мовні й світоглядні відмінності, характерні для різних епох [2, с.16].

Скільки років відомі трипільські пам'ятки, а все ж дослідники не можуть реконструювати зовнішній вигляд трипільців, встановити до якого антропологічного типу вони належали, чи були вони корінними мешканцями нашого степу, чи прийшли здалеку.

Трипільські статуетки, переважно жіночі, трапляються досить часто. За роки дослідження їх накопичено вже тисячі і все ж, навколо них точаться суперечки, висувуються різноманітні припущення, а, отже, залишається загадка, розгадати яку поки що не в змозі ніхто. Глиняні „мадони” – не поодинокі в степовому Подніпров'ї. Подібні знайдені в Подунав'ї, на Балканах, у Трої. Вчені сперечаються, який же зміст вкладав майстер у свій виріб, із кого ліпив цей „первісний ідеал краси”? Чи це – абстрактне жіноче начало, символ родючості, добробуту, а може звичайні дитячі іграшки? Розкопки на трипільських пам'ятках частково дають відповідь на це запитання. Глиняні фігурки були знайдені біля печі на спеціальному узвишші; їх культове призначення – захисник, оберіг домашнього вогнища.

Отже, культурні зв'язки Трипілля, витoki землеробських традицій сягають на далекий південь, до Близького Сходу, Малої Азії, Месопотамії і далі. Не вщухають наукові дискусії навколо цього

феномену. Вражають грандіозні, просто безмежні, обшири землеробського світу, що простягнувся, через всю Євразію аж до Китаю. І в цьому культурно-історичному морі український степ з його неповторним Трипіллям — лише острівець, загадка, яка вже стільки десятиліть не дає спокою, хвилює й бентежить.

1. Відейко М. Давні хлібороби України. Трипільська культура / Цивілізації Давньої України. — К., 2001. — 219 с.

2. Залізник Л. Походження українського народу. — К.: ПБП „Фото-відеосервіс”, 1996. — 164 с.

3. Мойсеєнко В. Трипільські протоміста і всесвітня цивілізація // Дзеркало тижня. — 2003. — №29. — С. 321.

4. Фурдуй Р. Скільки тисячоліть тризубу / Космос Древньої України. — К., 1992. — 242 с.

5. Шилов Ю. Джерела витоків української етнокультури XIX тис. до н.е. — II тис. н.е. — К.: „Аратта”, 2002. — 256 с.

Науковий керівник — кандидат історичних наук, доцент Національного університету біоресурсів і природокористування України Н. П. Ісакова.

К. Маслюк,
студентка ФЕА НТУУ „КПІ”

ЗОЛОТА ПЕКТОРАЛЬ — ВИДАТНА ЗНАХІДКА ТОВСТОЇ МОГИЛИ

Успіх розбудови незалежної української держави неможливий без знання власної історії, культури, традицій. Однією з цікавих сторінок української історії є головна знахідка скіфських поховань на Дніпропетровщині. Обрана мною тема — це тема, яка має зацікавити та наштовхнути нас на пошук невідомого та пізнання непізнаного. Скіфи — це народ, що зародив культуру на території України.

Напевне кожен з нас коли-небудь чув про народ скіфів, але навряд чи ця тема для кожного з нас є відомою і максимально розкритою.